

Gyógyszerésztörténeti közlemények

Gyógyszerészet 26. 304-306. 1982.

A 150 éves Újpest első gyógyszertárai

BÁNÓNÉ DR. FLEISCHMANN MARIANNA

A 150 évvel ezelőtt, az 1830-as évek elején, az észak-pesti-megyeri homokdombokon létrejött település — Újpest — alig félszáz esztendő alatt az iparilag elmaradt Magyarország egyik legnagyobb iparvárosává alakult. „Száz esztendeig egyetlen budapesti peremtelepülés sem érte utól lakosainak számát, iparának színvonalát. Megelőzte Csepelt, Erzsébetet, Albertfalvát. A 3 helység munkáslétszáma együttesen sem érte el az újpesti munkáslétszámot” [1]. Újpest lakossága 1870-ig 10 évenként megháromszorozódott, 1870—1910 között pedig évenként megkétszereződött.

A település gyors fejlődésének eredményeként 1859-ben — 28 évvel az első ház, a Mildemberger-féle határ-kocsmá felépülése után — *megnyílt a község első gyógyszertára* [2]. A Gyógyszerészi Zsebnaptárakban valamint az Ugró-féle monográfiában közölt és eddig elfogadott 1851-es alapítási év téves. Az Országos Levéltárban talált 1881-ik évi „Gyógytár vizsgálati jegyzőkönyv” 3-ik pontja értelmében a személyjogot nyert gyógyszertár alapítási ideje 1859. augusztus 22., a volt es. kir. Helytartótanács 25287. sz. rendelete alapján [3].

A község lakóinak száma 1832-ben 12, 1840-ben 223, 1850-ben 673, 1860-ban pedig 1830 fő volt (utóbbi az 1850-es évek háromszorosa) [4]. Ezek a számok alátámasztják a gyógyszertár létesítésének fontosságát. A gyógyszertár a mai Árpád úton (46. szám alatt) épült. Az 1881. évi vizsgálati jegyzőkönyv a „Gyógyszertár helyzeti állapotát” a következőkben jelöli meg: „fő úteza, fekvéssel éjszakra”.

A gyógyszertár alapítója — amint az iratokból kitűnik — *Szerényi Vincze* gyógyszerész volt, aki gyógyszerészi oklevelét 1848-ban Pesten szerezte meg. Ebben az időben ő az egyetlen gyógyszerész

Újpesten, amit az 1882-ik évi Egészségügyi Kalauz is alátámaszt: 81. oldal; Újpest (Váci felső járás): Gyógyszerész: Szerényi Vincze” [5]. A gyógyszertár elnevezése „Szent Istvánhoz” lett, ezt a nevet az államosításig használták. Ma a IV. kerület 404. sz. gyógyszertára. Szerényi Vincze gyógyszerész működéséről igen dícséretesen nyilatkoznak az Országos Levéltárban megtalált gyógytár vizsgálati jegyzőkönyvek. Újpest községének hosszabb ideig képviselője volt. A szabadságharcot mint honvéddhadnagy harcolta végig. Az Országos Gyógyszerész Egyesületnek megalakulásától kezdve tevékeny résztvevője: 1874-ben az I. kerület 1. járása alelnökének választották meg, 1887. szeptember 24-én, 65 éves korában halt meg [6—7].

A gyógyszertári jogot később dr. Szabó Béla kapta meg. A patikát ma is „Szabó patika” néven emlegetik, mivel a gyógyszertár fejlődése, működése összeforrt dr. Szabó Béla, valamint örökösei nevével. Dr. Szabó Béla igen sokat tett a magyar gyógyszerészet fejlődéséért. Az 1918. szeptember 22-én megalakult Vidéki Gyógyszerészek Országos Szövetsége alelnökének választották meg, 1921. május 26-án a Vidéki Gyógyszerészek Országos Szövetsége beolvadt az Országos Gyógyszerész Egyesületbe, ekkor választották meg a reorganizált szervezet választmányi tagjának. — A népjóléti miniszter által 1922 februárjában összehívott gyógyszerárszabási ankéton hatodmagával vett részt a Magyarországi Gyógyszerész Egyesület képviselőjeként. — Az 1923-ik évi júliusi közgyűlés az Országos Gyógyszerész Egyesület alelnökének választotta meg. *Baradlai* írja: „Szabó Béla neve akkor lett országosan ismertté, amikor az újpesti gyógyszerészeknek a Kerületi Betegsegélyző Pénztárral keletkezett konfliktusában a gyógyszerészek álláspontját diadalra vitte. A taksa ügyében ezután írt tanulmányai fokozott mértékben terelték rá a figyelmet és a közhangulat a később megalakult Vidéki Gyógyszerészek Országos Szövetségének alelnöki székébe emelte. Szabó egyike volt a gyógyszerészi kar legérdekesebb egyéniségeinek. Szerény volt a végletekig. Munkájáért sohasem várt elismerést, sem más ellenértéket. Férfi volt tetőtől talpig, aki nem hajtott fejet, csak a tehetség és az eredmények előtt. Éppen ezért tudta a gyógyszerészi kar ügyeit olyan elsőrangúan képviselni a Közegészségügyi Tanács s a minisztérium előtt is, ahol rövidesen rájöttek arra, hogy olyan tudással és energiával állnak szemben, amellyel számolni kell” [8]. Dr. Szabó Béla 1929-ben halt meg. A gyógyszertárat dr. Szabó Béláné örökölte, hármlője pedig a család egyik tagja Mühlrad Jenő

gyógyszerész lett, aki 1944-ig — deportálásáig — vezette a patikát. 1945-től dr. Grófesikné Szabó Margit vette át a gyógyszertárat. A 26 726/1948. sz. közgyűlésen a képviselőtestület kérte a gyógyszertár községecsítését a népjóléti minisztertől [9].

Újpest második gyógyszertárának alapítója — ahogy a levéltári anyagból kiténik — szintén *Szerényi Vince* volt. 1873-ban kérvényezte fiókgyógyszertár felállítását. Erre a belügyminiszter 2649/1874 sz. rendelte alapján engedélyt kapott, és 1874-ben megnyitotta a fiókgyógyszertárat, amit az 1874. szeptember 17-én kelt gyógyszervizsgálati jegyzőkönyv igazol [10—12]. — Tehát egyrészt az Ugró könyv által megadott, másrészt a Gyógyszerészi Zsebnaptárakban is közölt 1876-os alapítási év is téves, a gyógyszertár már 1874 végén működött. A fiókgyógyszertár neve „Az Isteni Gondviseléshez”; a „templom téren, fekvéssel délre” épült fel. Ez a mai Bajcsy-Zsilinszky úti 407-es gyógyszertár. — Ezeket az adatokat igazolja az 1876-ban Galgóczy szerkesztésében megjelent Pest—Pilis—Solt megye monográfiája is. A második kötet 236. oldaláról: „Gyógyszertár a megyében 40 van. ... Újpesten 2 (egyik fiók), orvostudor 2, gyógyszerész 1, állatorvos 1, okleveles szülésznő 12” [13].

A gyógyszertár első kezelője *Csépesányi Árpád* gyógyszerész volt, akit 1872-ben avattak Pesten gyógyszerész mesterré. Csépesányi 1875-ben kérvényezte egy másik gyógyszertár felállítását Újpesten, de ezt nem kapta meg [14]. 1881-ben a gyógyszertár azonos néven, még fiókgyógyszertárként működött. Ezt a gyógyszervizsgálati jegyzőkönyv igazolja. A gyógyszertár tulajdonosa *Szerényi Vince*, kezelője azonban már — az 1881-ben Budapesten gyógyszerész mesterré lett — *Szerényi Kázmér* volt [15].

Az Országos levéltárban talált gyógyszervizsgálati jegyzőkönyvekből kiderült, hogy a mérgeket az anyaggyógyszertárban tartották, továbbá gyógyszerészi műhely, raktár és gyógyszeres pince a fiókgyógyszertárban nem működött. A tárolás és laborálás az anyaggyógyszertárban történt.

1885-ben Szerényi Kázmér gyógyszertári jogért folyamodott (a lakosság száma kb. 23 ezer). Ezt elnyerte és így a fiókgyógyszertár helyén — a m. kir. Belügyminiszter 4258. sz. rendelete értelmében — 1886. február 9-én megnyitott Újpest második önálló személyjogi gyógyszertára 2 segédrel és 1 gyakornokkal. Ezekről a tényekről tanúskodik a megnyitáskor — 1886. augusztus 10-én — készült gyógyszervizsgálati jegyzőkönyv [16—17]. Szerényi Kázmér a gyógyszertárnak új nevet adott: „Az Angyalhoz”, amely az államosításig nem változott.

1909-ben a gyógyszertár tulajdonosa Münster Sándor, hérlője Bársony Pál volt.

1911-től *Mezei Elek* volt a tulajdonos 1942-ig. Mezei Elek 1922-ben az Országos Gyógyszerész Egyesület választmányi tagja, 1931—1935-ig a II. Budapest-Vidéki kerület elnöke, valamint az Újpesti Szanatórium Egyesület vezetője tagja volt. Hosszú ideig Újpest város képviselőtestületében működött. Minden jótékonyági akeiből kivette

részét. Jelentős közéleti tevékenységet folytatott [18—19]. 1944-ben a német megszállás után családjával együtt öngyilkos lett.

1942-től Szentirmayné dr. Szentgáli Irén vette át a gyógyszertárat 1948-ig. 1948-ban Újpest képviselőtestülete kérte az „Angyal” gyógyszertár községecsítését [20].

TRODALOM

FL: Fővárosi Levéltár, OL: Országos Levéltár.

UKJ: Újpest képviselőtestületi jegyzőkönyvei

1. *Berend Irén. Érdéki György: Tanulmányok Budapest múltjából XIV.* Bp. 1961. 548 oldal. (A Budapest környéki ipari övezet kialakulása) — 2. OL, K 150-BM ált. 1881. IV. 7. 31 203-as írat. — 3. OL, K 150-BM ált. 1881. IV. 7. 31 203-as írat. — 4. *Thüring Gusztáv: Budapest fővárosi köznevelése 1873—1923.* Bpest, 1925. (Budapest Székesfőváros Statisztikai Közleményei 53. kötet.) — 5. Egészségügyi kalauz, vagyis Magyarország orvosai, állatorvosai és gyógyszerészeinek statisztikája. Budapest, 1882. — 6. Gyógyszerészi Közöny, 1887. 693. oldal. — 7. *Baradlai—Bárony: A magyar gyógyszerészet története.* Bp. 1920. II. 585—587 o. — 8. *Baradlai—Bárony: uo.* 656. és 588 o. — 9. FL, UKJ. 26 726-291 kgy/1948 gyógyszertárak községecsítése. — 10. OL, K 150-BM ált. IV. 7. 55 390/1873 Újpest egy fiókgyógyszertár felállítása iránt Szerényi Vince gyógyszerész kérelme. — 11. OL, K 150-BM ált. IV. 7. 2649/1847 Újpesten Szerényi Vince gyógyszerész által felállítandó fiókgyógyszertár. — 12. OL, K 150-BM ált. IV. 7. 34—9630/1874. Gyógyszertárunk 1874-ik évi vizsgálati jegyzőkönyvei (Pest—Pilis—Solt—Kiskun vm.). — 13. *Galgóczy Károly: Pest—Pilis—Solt törvényesen egyesült megye monográfiája.* Bpest, 1876. II. 236 o. — 14. OL, K 150-BM ált. IV. 7. 696/1875. — 15. OL, K 150-BM ált. IV. 7. 31 203/1881. — 16. OL, K 150-BM ált. IV. 7. 43 162/1885. Szerényi Kázmér gyógyszertári jogért. — 17. OL, K 150-BM ált. IV. 7. 54 598/1886 át ruházás 72 707/1886. Újpesti II. gyógyszertár megnyitása és megvizsgálása. — 18. *Baradlai—Bárony: uo.* 440. 540. 664 o. — 19. Újpesti—Rákospalotai Lexikon, Budapest, 1936. LVI. — 20. FL, UKJ. 26 726—291 kgy/1948. Gyógyszertárak községecsítése. Gyógyszerészi Zsebnaptárak, Bp. 1909—1948.

Банонь-др М. Флейшманн: *Нероде аптеки 150-летнего Юнпешта*

Автор представляет историю первых двух аптек празднующего 150-летний юбилей Юнпешта при помощи 4 протоколов о контроле аптек найденных в Государственном Архиве. В ходе исследовательской работы автор корригирует ошибочные данные специальной литературы относительно основания.

Dr. M. Bánóné Fleischmann: *First pharmacies of 150-years old Újpest*

The township Újpest, being now the IVth District of Budapest, is celebrating the 150th anniversary of its foundation. On this occasion, the history of the two first pharmacies is discussed, based among other sources on 4 protocols of pharmacy inspection, detected in the National Archives. As a result of the related investigation, several erroneous data of the professional literature, related to the foundation of these pharmacies are corrected.

M. Bánóné Dr. Fleischmann: *Die ersten Apotheken des 150-jähriger Újpest*

Verfasser gibt die Geschichte der ersten zwei Apotheken von Újpest, welcher Stadtteil sein 150-jähriges Jubiläum feiert, u.a. mittels Hilfe der im Landesarchiv vorgefundenen Protokolle aufgenommen über die Kontrolle von 4 Apotheken bekannt. Im Verlauf der Forschungsarbeit hat Verfasser auch die auf die Gründung bezüglichen irrtümlichen Daten der Fachliteratur korrigiert.

★ *Resumo en Esperanto:*

Bánónc D-rino M. Fleischmann: *La unuaj apotekoj de la 150-jara Ujpest*

La aŭtorino prezentas la historion de la unuaj du

apotekoj de Ujpest — festanta sian 150-jaran jubileon — helpe de 4 apoteko-ekzamenaĵ protokoloj trovitaj en la Landu Arkivo. Surbaze de sia esplorzultito ŝi korektas la erarajn indikojn de la fakbibliografio koncerne la fondigon.

(Fővárosi Tanács Gyógyszertári Központ 403. sz.
Gyógyszertára, Budapest, Árpád út 67.—1042)

Érkezett: 1982. II. 13.

Cosmetici in farmacia 2ª Edizione!

Bellasio Fintana L. — *Organizzazione Editoriale Medico Farmaceutica s. r. l. Milano 1982. — 334 oldal, A/5 alak. Ára: (kartonba fűzve): 12 000,— lira.*

A higiénia-szépség-egészség olyan három fogalom, amely elválaszthatatlan egymástól — jelenti ki a szerző bevezető eszmefuttatásban, mintegy kis könyvének jelszavaként. Ennek jegyében foglalkozik a szerző a kozmetikai készítmények alkalmazásának céljaival, történetével az ókortól napjainkig, emlékeztetve rá, hogy a gyógyszerész ezen a területen hagyományos szerepet töltött és tölt be. A három részből álló, alkalmazott-tudományos igényű anyag I. része kereken 100 szakaszban foglalkozik a kozmetikumok szerepével és különféle szépséghibák megszüntetésében, megelőzésében. Ebben a részben sok szó esik az egészséges életmódról, a higiéniaról a legtagabb értelemben, beleértve a táplálkozás higiéniaját is. Ugyancsak ebben a részben találjuk néhány — Olaszországban közismert — kozmetikum leírását, ésszerű használatának módját. Talán felesleges említenem, hogy szerző(nő) a kozmetikumokkal elsősorban a női szépség ápolása szempontjából foglalkozik, de 1—1 fejezetet (cikket) szán a csecsemők, gyermekek és férfiak „kozmetikájának” (inkább higiéniajának) is. A II. részt az Európa Tanács kozmetikai termékek egységesítésére, egységes elbírálására vonatkozó ajánlásai vezetik be. Itt meghatározásokkal, valamint az I.—V. függelékben a javasolt, engedélyezhető, és kozmetikumok készítéséből kizárt anyagok jegyzékével találkozhatunk. Ugyancsak ebben a részben kapott helyett az a törvényjavaslat, amely az Olasz Köztársaság területén lesz hivatott — hatálybalépése után — szabályozni a kozmetikumok forgalmazását, továbbá számos, már most érvényes idevágó jogszabály. A II. részt a Francia Egészségügyi Minisztérium 1977-ben kiadott, a kozmetikumokkal foglalkozó rendeletének részletes ismertetése zárja. A III. rész terméktípus szerint csoportosítva, csoportokon belül betűrendben sorolja fel azokat a kozmetikai készítményeket, amelyek az 1981-ben kiadott „Informatore Farmaceutico” III. részében („Varie” — különfélék) szerepelnek. (Lásd: *Gyógyszerészet* 25 (7) 277-278 [1981]; könyvtárjegyzék sz. 2007). A könyvet a kozmetikumokat gyártó és forgalombahozó cégek és az általuk (Olaszországban) forgalmazott készítmények jegyzéke zárja.

Magyarországon a kozmetikumok — kivéve néhány gyermekápolásra való készítmények — nem tartoznak a gyógyszerterek hatáskörébe. Mégis, a gyógyszerkészítményekkel, főleg a bőrgyógyászat készítményeivel olyan közeli rokonságban vannak, hogy lapunk számos olvasója érdekesnek találhatja Laura Bellasio Fontana könyvének egyes részleteit (2197).

Dr. Láng Béla

Disinfettanti — Dossier di politica, di scelte di gestione della disinfezione

Raitano A. — *Organizzazione Editoriale Medico Farmaceutica, Milano 1981. 300 oldal, Ára: (kartonba fűzve): 21 000,— lira.*

A szerző — kórházi főgyógyász — előszavában annak a véleményének ad kifejezést, hogy a kórházi fertőtlenítés a gyógyszerész egyik legfontosabb közreműködési területe. A munkaterület ugyan tipikusan interdiszciplináris, de a gyógyszerésznek olyan áttekintése van a fertőtlenítőszeres választéka felett, amelyre a fertőtlenítéssel foglalkozó minden egészségügyi szakember támaszkodhat. Persze nem maga az oklevél teszi a kórházi gyógyszerészt a fertőtlenítés központi szakemberévé, hanem az, hogy az egyetemen szerzett tudományos alapok birtokában folyamatosan figyelemmel kíséri a fertőtlenítés különleges problémáival, célját és módszereinek fejlődését. A kisméretű könyv anyaga a rövid történelmi visszafordulást is magában foglaló előszó után 5 részre oszlik. Az első rész foglalkozik a fogalmak meghatározásával, a fertőtlenítés céljaival, anyagaival, eszközeivel és módszereivel. A 2. rész rövid, 8—10 soros, 1—2 oldalas szakaszokba foglalt gyakorlati utasítások mellett nagyrészt táblázatos összeállításokból áll. A mindössze 16 oldalas 3. rész a bolognai Szt. Orsolya kórházban használatos fertőtlenítő szereket (oldatokat), s azok alkalmazásának módját írja le. A 4. rész az „Informatore Farmaceutico” kivonata: betűrendben felsorolja az ott felvett fertőtlenítő szereket (lásd: *Gyógyszerészet* 25 (7) 277-278 [1981]; könyvtárjegyzék sz. 2007) amennyiben azok Olaszországban kereskedelmi forgalomban vannak. Végül az 5. rész azoknak az anyagoknak és készítményeknek az olasz, és részben angol nyelvű monográfiáit tartalmazza, amelyek a „Repertuario Terapeutico” című kiadvány 6. kiadásában találhatók (lásd: *Gyógyszerészet* 24 (4) 157 [1980]; könyvtárjegyzék sz. 1744). Az 5. rész után 110 irodalmi forrásmű felsorolása következik, majd egy függelék, amely az Európa Tanácsnak a kórházi higiéniaival foglalkozó (72) 31 sz. határozatát ismerteti. A könyvet a fertőtlenítőszeres gyártók betűrendes címjegyzéke és a tárgymutató zárja. A munka, amint az ismertetésből is kitűnik, elsősorban kórházi gyógyszerészek és a kórházi fertőtlenítésben érdekelt más egészségügyi szakemberek, orvosok, ápolók stb. figyelmére érdemes (2196).

Dr. Láng Béla

! Az 1. kiadás ismertetését lásd: *Gyógyszerészet* 26 (1)